

<http://sbe.gantep.edu.tr> 'den online ulaşılabilir

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
7(2):451-466 (2008)

Gaziantep
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi

Besni'de Alternatif Turizm Potansiyeli

Ali Nadir Zeyrek*

Gaziantep Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, İktisadi ve İdari Bilimler Programı

Özet. Besni, Güneydoğu Anadolu bölgesinde Adıyaman iline bağlı bir ilçedir. Burada sunulan çalışmada Adıyaman'da gelişmekte olan Nemrut merkezli turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, Adıyaman'ın her köşesine yayılması fikrine yer verilmiştir. Öngörülen turizmden faydalanma olgusu Besni ve çevresi modelinde ele alınmıştır. Besni'nin bir bölgede turizmin gelişmesi için gerekli doğal, kültürel ve tarihi kaynakların tümüne sahip olması değerlendirmeye konu seçilmesinde etkili olmuştur.

Turizm sektöründe sürdürülebilirlik ve turizmin doğal alanlara doğru yayılmasıyla gelen alternatif turizm (kırsal turizm, ekoturizm, kültür turizmi) imkânlarından Besni'nin de yararlandırılması, ülke turizmine kazandırılması olgusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Besni, sürdürülebilir turizm alternatif turizm, kırsal turizm, ekoturizm, kültür turizmi

Alternative Tourism Potential in Besni

Abstract. Besni is a district which depends on Adıyaman province in the Southeast of Anatolia. The present study points out the varying Nemrut centred developing tourism activities and spreading out that idea to every side of Adıyaman. The anticipated issue of getting benefit from tourism is dealt with the model of Besni and its surroundings. The fact that Besni has got all the natural, cultural and historic sources needed for developing tourism in a region affected its being chosen as the subject for the research.

The issue that Besni should also get benefit from the opportunities of sustainable in tourism sector and alternative tourism (country tourism, ecotourism, cultural tourism) which comes from expansion of tourism to the natural areas.

Key words: Besni, alternative tourism, sustainable tourism, country tourism, ecotourism, cultural tourism.

I. GİRİŞ

İnsanların seyahat eylemlerinin kökeni oldukça eskidir. Başlangıçta ticaret, göç, fetih, savaş, din, göç ve merak seyahatlerin başlıca etkenleri olmuştur. Avrupalılar 19. yüzyıldan itibaren Mısırın gizemli atmosferine ilgi duymaya başlamış, buraya kültür

gezilerinin sayısı artmıştır¹. Anadolu, İtalya, Mısır, Yunanistan önceleri varlıklı soyluların, sonra bunların yanı sıra farklı sınıftan insanların görme ve öğrenme amaçlı seyahat merkezleri olmuştur². Turizm, batı dünyasında özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik kalkınma ve yapılanma döneminde hızla gelişen bir sektör halini almıştır. Örgütlü, kitlesel bir turizm, bu süreçte gelişmiş sanayi toplumlarının yoğun iş yaşamı ve stresten belirli bir süre uzaklaşmak isteyenlerine arzu edilen imkânı sunmuştur. Bugün dünyada hızla gelişen sektörlerden biri olan turizm, ülkelerin ekonomik kalkınmasında itici bir güç kabul edilmektedir.

Burada sunulan çalışmada Adıyaman'da gelişmekte olan Nemrut merkezli turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, Adıyaman'ın her köşesine yayılması fikrine yer verilmiştir. Öngörülen turizmden faydalanma olgusu Besni ve çevresi modelinde ele alınmıştır. Besni'nin bir bölgede turizmin gelişmesi için gerekli doğal, kültürel ve tarihi kaynakların tümüne sahip olması değerlendirmeye konu seçilmesinde etkili olmuştur.

Besni, Adıyaman'ın 46 km güneybatısında yer almaktadır³. Kuzeyde Tut ve Gölbaşı, kuzeydoğuda Adıyaman merkez ilçe, güneyde ise Araban (Gaziantep) ile sınırlı bölgede genişlemektedir (Şekil 1). Otantik kültürleri ve doğasını tanıma, kültür varlıkları açısından zengin ilginç yerleri gezme-görme arzusu taşıyan turistlerin bu bölgede dört mevsim konuk edilmesi için ihtiyaç duyulan potansiyel mevcuttur. Besni'nin varlığını canlı biçimde sürdüren doğal, kırsal, kültürel zenginlikleri henüz değerlendirilmemiştir. Besni bölgesinin sahip olduğu sınırsız turizm kaynaklarını dünyaya tanıttacak ve yöreye ekonomik yönden kalkınma kaynağı sunacak turizm potansiyelinin en etkin biçimde kullanılabilmesine yönelik öneriler geliştirmek gerekmektedir.

Besni'de dağ-doğa yürüyüşü (trekking), kamp-karavan, bisiklet, foto safari, sportif olta balıkçılığı gibi alternatif turizm potansiyeli mevcuttur. Bu değerlerin çevreye duyarlı biçimde ülke turizmine kazandırılması mümkündür. Nemrut tur güzergâhında, Adıyaman-Gaziantep yolu üzerinde bulunan Besni ve çevresi, turist kitlesinin konuk edilmesi, onların buralarda kalış süresinin uzatılmasının sağlanması, bu sayede bölgeyi sürdürülebilir, eko ve alternatif turizme kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Besni'de doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilemeden turizm kapasitesinin değerlendirilmesine ekonomik kalkınma açısından ihtiyaç duyulmaktadır⁴. Sürdürülebilir turizmde maksimum kâr sağlamayı hedefleyen kitle turizmi yerine, bireysel ve/veya daha küçük gruplardan oluşan turistleri çekmeyi esastır. Bu sistemde turizm etkinlikleri çeşitlendirilmekte, turizmi daha uzun zamana ve farklı mekânlara yayılması planlanmaktadır⁵.

Tarihsel ve kültürel kalıntıları, yerel kültürler ve yaşam atmosferlerini, bitki ve hayvan türlerinin doğal yaşam ortamlarını görmek isteyen turistler, kültüre, topluma ve doğaya duyarlı turizm anlayışının gelişmesinde etkili olmuştur⁶. Çevresel unsurlar, kültürel değişimler, ekonomik, teknoloji dünyasındaki ve siyasal alanlardaki gelişmeler, ülkelerin kalkınma politikalarında önemli rol oynamaktadır⁷. Turizm de bu değişim/gelişimler ile doğrudan

¹ Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005: 101.

² Genim, 2002: 205; Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005: 101

³ Anadolu'nun Güneydoğusunda, Adıyaman iline bağlı bir ilçe olan Besni'nin kurulduğu alan 37° 41' 34" kuzey enlemi; 37° 51' 40" doğu boylamı koordinatlarındadır.

⁴ Sürdürülebilir kalkınma konusunda bkz.: Akış, 1999: 37.

⁵ Bakırcı, 2002: 243; Öztürk, 2002: 238.

⁶ Emekli, 2004: 416.

⁷ Yılmaz, 2006: 243.

bağlantılı olup, değişen turist taleplerine uygun çok yönlü planlama yapılmasını gerektirmektedir⁸.

Yaşamın her alanında rekabet ortamıyla iç içe olduğumuz dünyada ekonomi, teknoloji ve siyasi alanlardaki gelişmeler turizm sektörünü de etkilemiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin dünya turizm pazarından pay alabilmek için sundukları ürünlerini çeşitlendirmeleri gerekmiştir. Kaynakların yerli halkın ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kullanıldığı, çevrenin ve yerel kültürün gelecek nesillere miras bırakılacak biçimde iyi korunduğu sürdürülebilir turizm yaklaşımı giderek önem kazanmıştır⁹.

İnsanların turizme katılmalarında güneş, deniz ve kumda dinlenme yanı sıra eğlenme, sağlık, din, spor önemli etkenler kabul edilmektedir. Kültür turizmi ise son yıllarda hızla gelişme gösteren alternatif turizm alanlarından biri olmuştur¹⁰.

Çok sayıda turist kendilerine yabancı olan farklı milletlere ait kültürel değerleri yerinde görüp, tanıma fırsatı elde etmek amacıyla seyahat etmektedir. Bu ziyaretler kültür turizminin geliştiği yerlerde önemli kazanç kaynağı oluşturmakta, aynı zamanda tarihi ve kültürel mirasın korunması konusunda etkili olmaktadır. Ancak kültür turizminin sürdürülebilirlik ilke ve politikaları ile geliştirilmesi gerekmektedir. Buna uyulmaz ise kültürel varlıkların bozulması, yok olması söz konusudur.

Burada sunulan çalışmanın ana konusu olan Besni'de turizm konusunun değerlendirmesinden önce okuyucuya Besni ile ilgili genel bir fikir vermesi açısından Besni'nin tarihsel gelişimine yer vermek yararlı olacaktır.

II. BESNİ'NİN TARİHÇESİ¹¹

Besni, Güneydoğu Anadolu bölgesinde, antik dönemde *Kommagene* ismiyle bilinen bölgede yer almaktadır (Şekil 1).

Besni'nin kaderini ve tarihini Kommagene belirlemiştir. Besni, Orta Fırat yöresinde, Toros Dağları ve Fırat Nehri ile sınırlı, askeri açıdan stratejik öneme sahip Kommagene bölgesini Suriye'ye ve İç Batı Anadolu'ya bağlayan yolların kavşağında önemli bir noktada kurulmuştur. Kommagene, verimli toprakları ve zengin yeraltı kaynaklarıyla komşu ülkelerin ilgisini çekmiş, bu bakımdan tarihin her döneminde önemli bir rol oynamıştır. Bölgedeki bitmek bilmeyen çatışmaların merkezinde Besni de kalmıştır. İlk kuruluş tarihinden itibaren doğulu ve batılı büyük siyasi güçlerin hâkimiyet bölgeleri arasında yer almış, kurulduğu yörede önemli bir askeri istasyon görevi üstlenmiştir. Bu arada farklı kültürlere ve dinsel etkilere açık kalmıştır.

Orta Çağ dönemine ait kalıntıların kısmen korunduğu Eski Besni ören yerindeki mevcut kalıntılar yüksek bir tepe üzerinde yer alan küçük bir kale ve çevresinde gelişmektedir.

Besni ve çevresinde açığa çıkarılmış arkeolojik kalıntılar ve yazılı kaynaklar, bölgede değişik kültür etkilerini belgelemekte, farklı etnik grupların yüzyıllarca bu bölgede kaynaştığını işaret etmektedir.

Kentin ilk kuruluşundan Roma dönemine kadar uzanan tarihçesine ilişkin bilgilerimiz bugün için çok sınırlıdır. Beşyol, Çakırhöyük, Çomak, İnlice, İznik, Kargalı, Köseceli, Kutluca, Levzin, Üçgöz, Sarıkaya, Şambayat, Taşlıyazı, Tavaş, Tekağaç, Yayıklı, Yeniköy ve Yoldüzü'nde (Mırıhtıl) höyükler tespit edilmiştir (Şekil 2). Sarıl – Terbizek – Ardıl (Pazarcık/Maraş) güzergahında sürdürülen araştırmalarda ise prehistorik kültür tabakasına sahip olması muhtemel çok sayıda doğal mağara belirlenmiştir (Şekil 3).

⁸ Esengün vd., 2002, 29.

⁹ Akpınar, 2004: 208; Dinçer, 1996: 342.

¹⁰ Alternatif turizm kavramı için bkz. Kiper, 2006: 1.

¹¹ Besni'nin tarihçesi konusunda Zeyrek 2006: 51–62, 65–155'te verilen bilgilerden geniş ölçüde faydalanılmıştır.

A) Paleolitik Dönem

Besni ve çevresi yağmur suları ve akarsuların oluşturduğu derin yarıların yüzeylelerinde, Göksu Çayı, Akdere, Sofraz ve Keysun Çaylarının akarsu boylarında yükselen sarp kayalık yamaçlarda barınmaya elverişli çok sayıda doğal mağara mevcuttur (Şekil 3). Bu mağaraların civarında Paleolitik dönemlere ait yüzey buluntuları tespit edilmiştir.

B) Neolitik Dönem

Levzin'deki höyükte gerçekleştirilen kurtarma kazılarında Çanak Çömleksiz (M.Ö. 9500 – 8800) ve Çanak Çömlekli Neolitik (M.Ö. 7000 – 6900) tabakalar tespit edilmiştir. Bu da bölgedeki çok sayıda höyükten Neolitik bulgu ve buluntu elde edilebileceğini işaret etmektedir.

C) Kalkolitik Dönem

Çakallı, Yoldüzü (Mırıhtıl) ve Tavas höyüklerinde Kalkolitik tabakaların (M.Ö. 5500 – 3000) varlığından söz edilmektedir (Şekil 2). Ancak somut biçimde belgelenmemiştir. Balka, Fal ve Yoldüzü (Mırıhtıl) höyüklerinde İlk Tunç tabakaları tespit edilmiştir.

D) Kalkolitikten–M.Ö. 9. Yüzyıla Kadar

M.Ö. 1200 yıllarında Güneydoğu Anadolu bölgesine göç eden etnik grupların bir bölümü Hurriler'in ve onların devamı olan Urartular'ın topraklarını ele geçirmiştir. Kommagene bölgesinin Geç Hitit döneminde Hitit topraklarına komşu olduğu bilinmektedir. M.Ö. 12. yüzyıldan itibaren Hitit bölgesi ile Luvi – Arami kültür dünyası arasında bağlantının yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Besni ve çevresinde de Luvi diliyle yazılmış M.Ö. 9. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen hieroglyph yazıt ele geçmiştir.

E) Geç Hellenistik Dönem

Kommagene bölgesinde yaşayanların kökenine ait yazılı bilgiler M.Ö. 9. yüzyıldan Geç Hellenistik döneme kadar eksiktir. Kommagene bölgesi, Geç Hellenistik dönemden itibaren yaklaşık iki bin yıllık tarih sürecinde çok sayıda siyasi gücün hâkimiyetinde kalmıştır. Geç Hellenistik – Roma dönemine tarihlenen mevcut arkeolojik kalıntılar, kral kültürüne ait olup, bölgedeki halkın sosyal ve dinsel yaşamı, kraliyetin siyasi politikası ve dönemin sanat tarihine ışık tutmaktadır (Şekil 4).

F) Roma Dönemi

Besni ve çevresi özellikle M.S. 2. yüzyıldan itibaren Roma kültürünün yoğun etkisi altında kalmıştır. Bölgedeki Roma karakol kaleleri arasında Besni de yer almaktadır. Besni ve yakın çevresinde bulunan tümülüsler ve kaya mezarları bölgedeki Roma dönemine tarihlenen başlıca somut kalıntıları oluşturmaktadır (Şekil 5).

G) Orta Çağ

Fırat Nehri, Geç Hellenistik – Erken Roma döneminde batı ile doğu dünyası güçlerinin hakimiyet bölgeleri arasında sınır kabul edilmiştir (Şekil 6). Bölge tarihinin Orta Çağ evresinde ise Toros Dağları yüzyıllarca Araplar ile Bizanslılar arasında sınır oluşturmuştur. Besni, Bizans İmparatoru I. Iustinianus (M.S. 527 – 565) döneminden itibaren Yukarı Mezopotamya'da Persler (*Sāsāniler*) ile Bizanslılar arasındaki sınır bölgesinde kalmıştır.

Besni ve çevresi Orta Çağ başlarından itibaren (M.S. 7. yüzyıl) Arap akınlarından etkilenmiştir. Bölgedeki Arap hâkimiyeti ile Osmanlı dönemi başlangıcı arasına ait yazılı tarih belgeleri yetersizdir. Bununla birlikte bölgedeki mevcut kalıntılar kuvvetli bir Araplaşma etkisini taşımaktadır (Şekil 7).

Besni, I. Bayezid döneminde yaklaşık bir yıl (1398/1399?) Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Bu tarihten sonra sürekli el değiştiren Besni kalesi ancak Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında Osmanlı topraklarına dahil edilebilmiştir.

Onyedinci yüzyıl kaynaklarında Besni'nin Maraş sancağına bağlı bir kaza olduğu bildirilmektedir. 1859'da Malatya'ya bağlı kaza merkezi olan Besni, 1869 – 1870 yıllarında Hisn-ı Mansûr (Adıyaman) kaza merkezine bağlanmıştır. Besni'nin idaresi 1926 – 1933 yılları arasında Gaziantep'e, 1933'te ise Malatya'ya bağlanmıştır. Adıyaman 1954'te il olunca Besni buraya bağlı ilçelerden biri durumuna gelmiştir.

Aşağıda Besni'deki turizme sunulabilecek mevcut potansiyel belirlenmiştir.

III. TURİZM VARLIKLARI**A) Doğal Çevre Özellikleri**

Adıyaman kuzeyde Anti/Güneydoğu Toroslar'ın bir parçasının güneybatı – kuzeydoğu doğrultusunda sınırladığı, bugün Gaziantep, Kahramanmaraş, Malatya ve Şanlıurfa'nın da yer aldığı bir bölgede yer almaktadır. Söz konusu bölgedeki sıra dağların yüksekliği yer yer 3000 metreye ulaşmaktadır. Toroslar'ın yan kolları batı ve doğu yönlerinde uzantı yapmaktadır.

Değinilen bu jeolojik yükseltiler Anadolu'nun doğusundan batısına geçişi bu bölgede kapatmıştır. Fırat Nehri bölgenin diğer doğal sınırınıdır (Şekil 6). Adıyaman'a bağlı Samsat ve Kızılın (Besni) tarihinin her döneminde doğu ile batı arasında Fırat'ın geçiş verdiği önemli noktalar olmuştur¹² (Şekil 8).

Genellikle kalker yapıları olan Gaziantep-Şanlıurfa platosu (Yükseklik 400-1000m) dalgalı yüzey şekline sahiptir. Paleosen ve Eosen formasyonları içinde kuzey-güney yönünde akan Fırat, bu platoyu ikiye ayırır. Fırat'ın Samsat-Besni ve Birecik arasında aktığı bölgede derin kanyonlar oluşmuştur (Derinlik 200–300 m). Fırat'ın ayırdığı platonun kuzeyindeki Besni'nin kuzey dağlarında aktif aşınmalar, yüzlerce kolu olan "V" şeklinde derin vadilerin, karışık topografyanın ortaya çıkmasına neden olmuştur¹³.

Besni kuzeyden güneye doğru alçalan engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bölgenin kuzeyi dağlıktır. Toroslar'ın bir kolu olan Akdağ (1510 m) en yüksek arazi çıkıntısıdır. Güneyde Kızıldağ uzanmaktadır. Göksu Çayı bölgeyi kuzeybatı – güneydoğu yönünde sınırlamakta, güneyde yer alan Kızılın köyü civarında Anadolu'nun en önemli akarsularından biri olan Fırat Nehri ile birleşmektedir (Şekil 6). Akdere, Keysun ve Sofraz Çayları, Besni'nin günümüzde başlıca akarsularını oluşturmaktadır. Akdere, Şambayat'ın güneyinde Göksu Çayı'na, Keysun Çayı ve Besni'nin güneyinde bulunan Toklu köyü yakınlarında akan Sofraz Çayı (Değirmen Çayı) birlikte yine Göksu Çayı'na bağlanmaktadır. Geyik, Koz, Koca, Kızıl ve Pohin Dağları, Besni bölgesinin önemli arazi yükseltilerini; Sahantil (Yazı), Kızılın ve Keysun ise verimli geniş ovalarını meydana getirmektedir¹⁴ (Şekil 2).

B) Kültür Varlıkları

Besni, ilk kuruluş tarihinden itibaren bölgenin kaderini paylaşmış, doğulu ve batılı büyük siyasi güçlerin hâkimiyet bölgeleri arasında yer almış, kurulduğu yörede önemli bir askeri istasyon görevi üstlenmiştir. Bu arada farklı kültürlerle ve dinsel etkilere açık kalmış, söz konusu kültürel zenginliklerin harmanlandığı özgün bir merkez olma niteliği kazanmıştır (Şekil 1).

Yağmur suları ve akarsuların oluşturduğu derin yarıklar ile oldukça engebeli bir yüzey şekline sahip bu coğrafyada, dağların kalkerli sayılarının yüzeylerinde çok sayıda doğal mağara mevcuttur (Şekil 3). Göksu Çayı, Akdere, Sofraz ve Keysun Çaylarının akarsu boylarında yükselen sarp kayalık yamaçlarda, barınmaya elverişli mağaralar da sayıca fazladır.

Beşyol, Çakırhöyük, Çomak, İnlice, İznik, Kargalı, Köseceli, Kutluca, Levzin, Üçgöz, Sarıkaya, Şambayat, Taşlıyazı, Tavaş, Tekağaç, Yayıklı, Yeniköy ve Yoldüzü'nde (Mırıhtıl) farklı kültürlerle ait kültür tabakalarının tespit edildiği höyükler höyüklerin yükseldiği merkezlerdir (Şekil 2).

Besni bölgesinde tespit edilen Geç Hellenistik – Roma dönemine ait kalıntılar kral kültürü ve pagan tanrılara ait dinsel buluntulardır (Şekil 4).

Besni ve çevresi özellikle M. S. 2. yüzyıldan itibaren Roma kültürünün yoğun etkisi altında kalmış olmalıdır. Besni ve yakın çevresinde bulunan tümülüsler ve kaya mezarları bölgedeki Roma dönemine tarihlenen başlıca somut kalıntıları oluşturmaktadır (Şekil 5).

Orta Çağ başlarından (M. S. 7. yüzyıl) itibaren Besni'de Arap akınları ile birlikte kuvvetli bir Araplaşma etkisi başlamıştır. Orta Çağ dönemine ait kalıntıların kısmen korunduğu

¹² Zeyrek, 2006: 42.

¹³ Burada sunulan bilgiler Doç. Dr. Turgut H. Zeyrek ile ortak isimle yayın hazırladığı sürdürdüğümüz çalışmadan alınmıştır.

¹⁴ Zeyrek, 2006: 43.

Eski Besni ören yerindeki mevcut kalıntılar yüksek bir tepe üzerinde yer alan küçük bir kale ve çevresinde gelişmiştir (Şekil 1).

Besni, 1398'de yaklaşık bir yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Bu tarihten sonra sürekli el değiştiren Besni, Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Mevcut cami, hamam, köprü ve çeşmeler 16–19. yüzyıl Osmanlı mimarisinin izlerini taşımaktadır (Şekil 7 ve 8).

IV. BESNİ'DE DEĞERLENDİRİLEBİLİR ALTERNATİF TURİZM SEÇENEKLERİ

Besni'nin turizm alanında değerlendirilebilir mevcut potansiyeli yukarıda kısaca tanımlanmıştır. Anılan bilgilerin ışığında bunların turizmin hangi alanlarında değerlendirilebileceği hususunu irdelemek mümkündür.

Çok kârlılığı ve konforu esas alan deniz, kum ve güneşe dayalı kitle turizmi bireysel farklılıklara hitap etmemektedir. Ancak, *kırsal, eko, doğaya dayalı, özel ilgi, sorumlu, yumuşak, bilinçli, yeşil turizm* gibi isimler ile tanımlanan alternatif turizm, kitle turizminin yarattığı bölgeler arası ekonomik dengesizlik, yerel kültürleri yadsıma, doğal ve beşeri çevreye etkiler gibi olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktadır¹⁵.

A) Kırsal Turizm

Kültürel, çevresel, siyasi, ekonomik, teknolojik alanlardaki değişmeler ve gelişmeler şehirler ile kırsal bölgeler arasında yaşam şartları ve gelir kaynakları açısından farkın büyümesine neden olmuştur. Bu da kırsal yörelerden şehirlere göçü hızlandırmıştır. Bugün Türkiye'nin farklı bölgelerinde kırsal alanlardan şehirlere göçü durdurmak için farklı projeler geliştirilmektedir. Kırsal turizm politikası da bunlardan biridir. Turizm, kırsal alanda yaşayanların gelirlerinin artırılması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi alanında önemli sürdürülebilir gelir kaynaklarından biri olarak değerlendirilmektedir¹⁶.

Doğal yaşama duyulan ilgi, kırsal turizmin esasını oluşturmaktadır. Bu alanda yapılacak aktiviteleri yörenin özgün değerlerinden yararlanarak zenginleştirmek mümkündür¹⁷. Bozulmamış doğal çevrede, doğa harikalarının bulunduğu ilginç kırsal yöreleri gezmeyi, görmeyi arzu eden turistler otantik atmosferdeki etkinlikleri tercih etmektedir¹⁸. Konaklama hizmetleri için köylünün günlük yaşamını sürdürdüğü evler, buralardaki pansiyonlar, kampingler veya kırsal tatil köyleri ilgi görmektedir¹⁹. Kültür gezileri, yakın çevrede doğa yürüyüşleri, yerel el sanatlarının tanıtımı, hayvancılık, tarım gibi etkinlikler ve/veya hizmetler turistik çekiciliği arttırmaktadır²⁰.

Fırat Nehri ve Göksu Çayı ile bunlara bağlanan akarsu vadileri, doğa yürüyüşleri için gerekli uygun mekânlar sunmaktadır. Kaleler, höyükler, tümülüsler, nekropoller, Dikilitaş hierothesionu Besni ve çevresinin en önemli kültürel mirasları arasında yer almaktadır.

Besni ve çevresinde turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ile elde edilecek kazanımların başlıcaları; turizm ile bağlantılı çok sayıda yeni iş kolu yaratılacak olması, sürdürülebilir yeni gelir kaynakları oluşturulması, doğa ve insan kaynaklı yoğun tahribat tehlikesi altında yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan tarihsel yapılardan (kaleler, ören yerleri, evler, camiler, kiliseler vb) yararlanılması, geleneksel el sanatlarının, mesleklerin yaşatılması, kültürel mirasın, doğal eko sistemlerin korunması bilincinin yaygınlaştırılmasıdır.

¹⁵ Akpınar, 2005: 1–2; Özbey, 2002: 133–150.

¹⁶ Esengün vd., 2002: 29; Köroğlu, 2006: 233–242; Soykan, 2001: 152.

¹⁷ Köroğlu, 2006: 234.

¹⁸ Esengün vd., 2002: 31; Köroğlu, 2006: 235.

¹⁹ Köroğlu, 2006: 235.

²⁰ Soykan, 2001: 153.

Doğal ve kültürel mirasımızın dünyaya tanıtılması, Adıyaman ve dolayısıyla ülke turizmine de katkıda bulunmayı vaat etmektedir. Ancak değinilen ekonomik, sosyal ve kültürel yönden yöreye kazandırılacak yararların yanında iyi organize edilmemesi ve iyi kontrol edilmemesi tehlikesi de söz konusudur. Doğal kaynakların aşırı kullanımı, doğal alanların, tarihsel değerlerin tahrip edilmesi, hassas eko sistem dengesinin bozulması ve çevre kirliliği gibi olumsuz etkilerin ortaya çıkması da mümkündür.

Besni’de geliştirilecek turizm faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için sağlık, altyapı ve eğitim gibi hizmetlerin kalite ve sayısında artış, turizm açısından gelir getirecek potansiyellerden Fırat ve Göksu vadileri, kanyonları ve arkeolojik değerlere verilen değerin artırılması, çevrenin peyzaj açısından planlı ve düzenli olması, kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılmasının sağlanması, eğitilmesi, yöre insanlarının problemlerinin tespiti ve çözümü gerekmektedir.

B) Ekoturizm

Bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu olmak kaydıyla kültürel kaynakları, doğayı anlamayı ve korumayı öngören, düşük ziyaretçi etkisiyle yerel halka sosyo-ekonomik kazanç imkânı sağlayan seyahatler/ziyaretler ekoturizm kapsamında yer almaktadır²¹. Turizm kaynaklarının kullanımı hususunda çevreye saygı ve duyarlılığın artırılması, bu kaynakların gelecek nesillere tahribatsız veya mümkün olan en az tahribatla aktarımı ekoturizmin ana hedeflerinden birini oluşturmaktadır²².

Dünya Turizm Örgütü’nce (WTO) Almanya, İngiltere, İspanya, İtalya ve Kanada’da gerçekleştirilen araştırmalar, ekoturizm pazarındaki turist profilinin 30–59 yaş grubu mensubu, yüksek öğrenimli, üst düzey gelir sahibi, gastronomi ve kültür alanında ilgili kişilerden oluştuğunu ortaya koymuştur²³.

Doğal yaşama duyulan ilgi, yukarıda ayrıntılı biçimde değinilen kırsal turizmin olduğu kadar ekoturizmin de esasını oluşturmaktadır. Bozulmamış doğal çevrede, doğa harikalarının bulunduğu ilginç kırsal yöreleri gezmeyi, görmeyi arzu eden turistler için Besni ideal bir turizm merkezi olmaya adaydır. Besni’nin coğrafi durumu trekking, akarsu etkinlikleri, kamp-karavan turizmi, foto safari gibi doğaya yönelik turizm potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Besni halkı, geleneksel misafirperverliğini bugün de korumaktadır. Bu bağlamda halkın turizme bakışının olumlu olduğundan söz etmek mümkündür. Ancak halka ve esnafa turizm eğitiminin verilmesi, bilincin kazandırılması şarttır²⁴. Ayrıca köylerin turizm

²¹ Godfrey, 1996; Yılmaz, 2006: 245. Ekoturizmin tanımı, amacı ve sonuçları 1990 yılından itibaren yoğun bir tartışma konusu olmuştur (Blamey, 1997; Erdoğan, 2005: 59; Orams, 1995: 142; Priskin, 2003: 499–529). Burada sunulan çalışmada konunun kapsamı dışında olduğundan söz konusu tartışmalara yer verilmemiştir.

²² Alçıtepe, 2002: 289–294. 2002 yılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 1998 yılında aldığı karar uyarınca *Dağlar Yılı*, Dünya Ticaret Örgütü (WTO)–2000 yılı kararıyla da *Ekoturizm Yılı* ilan edilmiştir. Bkz.: Doğaner, 1995: 94; Yılmaz, 2006, 245. Ekoturizmin 1970’te başlayan ve 1980’den itibaren yaygınlaşan çevre koruma hareketleriyle ve turizmin neden olduğu olumsuzluklara çözüm arayışlarıyla geliştiği fikri kabul görmektedir (Erdoğan, 2005: 60). Doğal alanlara talebin artış nedenleri araştırmacılara göre ekoturizm pazarının genişletilmesi (Bandy, 1996; Duffy, 2002; Erdoğan, 2003; 2005, 60) ve kitle turizmindeki olumsuz gelişmeler (Blamey, 2001) ile bağlantılı açıklanmak istenmektedir. Ekoturizmi sürdürülebilir turizmin parçası olarak değerlendirenler de vardır (Leung, 2001; Nepal, 2000; Weayer, 1999).

²³ Yılmaz, 2006: 245.

²⁴ Doç. Dr. Turgut H. Zeyrek ile ortak yürüttüğümüz ve 2005 yılında başlattığımız “Besni Kültür Varlıklarının Tanıtılması ve Ülke Turizmi’ne Kazandırılması” isimli çok yönlü, kapsamlı projemiz ile

potansiyelleri değerlendirilmeli, turizme desteklerinin sağlanmasına çalışılmalıdır. Söz konusu faaliyetler, turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesi ile başarılı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır.

Besni ve çevresinde turizm belgeli konaklama tesisi mevcut değildir. Dünyada gelişen/değişen turizm ve konaklama tercihleri, doğa turizmini tercih edenlerin konaklama ihtiyaçlarını da doğal ortamda karşılamak istediklerini ortaya koymuştur. Bu husus dikkate alındığında özellikle Fırat ve Göksu kıyısına yakın vadi tepelerinde ve/veya yamaçlarında kültürel ve doğal dokuya uygun konaklama yerlerinin kurulması etkili olacaktır.

C) Kültür Turizmi

Kültür kavramı geniş anlam içermektedir. Genel karşılığı ise toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin tümü, toplumda mevcut genel tutumlar, alışkanlıklar, değer yargıları, bilgi, ilgi, fikir, düşünce ve tüm davranış şekillerinin oluşturduğu bütündür²⁵.

Turistler, genellikle yöreleri kültürel çekiciliklerini görmek amacıyla ziyaret etmektedirler. Onları ilgi duydukları kültür ve diğer turizm kaynaklarının bir araya geldiği merkezler ise ülkelere çok yönlü kazanç imkânı sunmaktadır²⁶.

Sürdürülebilir turizm anlayışının gelişmesiyle gelişen, farklı beklentilere hizmet sunmayı hedefleyen turizm anlayışlarından biri de kültür turizmidir. Kişilerin farklı yerleri ziyaret etme, bu geziler süresince kültürel anlamda keşif yapma istekleri kültür turizminin yaygınlaşmasında etkili olmuştur²⁷. Kültür turizmi, talebi hızla artan bir pazar sektörü halini almıştır²⁸. Besni'deki mevcut kültürel kaynakların sürdürülebilirlik ilkelerine göre planlı bir gelişimle söz konusu turizme açılması, bu pazardan pay elde etmesi için çalışmalar başlatılması gerekmektedir.

Kültür turizmi, gelir kaynağı olmasının yanında kültürel değerlerin korunması açısından da Besni için önemli bir alternatif turizm alanı olmayı vaat etmektedir²⁹. M. Fagence'nin kültür turizmi ile ilgili gerçekleştirdiği sınıflandırma dikkate alındığında Besni'deki kültür turizmi potansiyelinin

1- Kuramsallaştırılmış kültür (tarihi yerler)

2- Halk, popüler kültür (yemek, el sanatları, gelenekler, görenekler)

3- Etnik sembollerden (din, giyim, süsleme) oluştuğunu tespit etmek mümkündür³⁰.

V. ÖNERİLER

A) Vizyon

İlgili faaliyetlerimiz halen öngörülen plana uygun biçimde sürdürülmektedir. Bugüne kadar farklı tarih ve yerlerde ulusal ve uluslar arası bilimsel toplantılardaki sunumlarımızla, hazırladığımız bir belgesel (Belgeselin genel koordinatörü ve yönetmeni Öğr. Gör. Ali Nadir Zeyrek; danışmanı Doç. Dr. Turgut Zeyrek), bir kitap (T. H. Zeyrek, A. N. Zeyrek ve A. Zeyrek, *Besni. Paralā – Octacuscum – Bahasna. Anadolu'nun Güneydoğusunda Antik Bir Kent ve Yakın Çevresinin Arkeolojik Açından Genel Değerlendirmesi*, Besni Belediyesi Yayınları, İstanbul 2006) ve çok sayıda makale ile Besni'nin tanıtımına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

²⁵ Turhan, 1994: 45; Usal ve Kuşlivan, 2002: 105–106; Uygur ve Baykan, 2007: 32–33.

²⁶ McDonald ve Jolliffe, 2003: 308.

²⁷ Arıncı, 2002: 101; Uygur ve Baykan, 2007: 32; Wang, 2006: 49–50.

²⁸ Uygur ve Baykan, 2007: 32; McKercher ve Cros, 2002: 135.

²⁹ Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 189.

³⁰ Karş.: Fagence, 2003: 57.

Besni’de sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenmeli, bu hedef doğrultusunda istihdam imkânlarının yaratılması, Adıyaman il genelinde bölgesel gelişmede turizmin ek bir sektör konumuna ulaştırılmalıdır.

B) İlkeler

- Besni’de sürdürülebilir turizm kalkınma hedefine katkıda bulunulmalı,
- Turizm sürdürülebilir çevre politikaları ile desteklenmeli,
- Turizme kazandırılacak alanlar, sürdürülebilirlik perspektifi içinde ele alınmalı,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının turizm gelişiminin sosyo-ekonomik hedeflerini desteklemeli,
- Turizm sektörüne dair gelişme politikaları ve hedeflerinin genel ulusal gelişme politikaları ve hedefleri ile uyumlu olmalı,
- Ulusal ve uluslararası işbirlikleri güçlendirilmeli,
- Planlama ve uygulamalar küresel eğilim taleplerine göre yapılmalı,
- Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım ve pazarlamanın etkin kılınmalı,
- Turizm çok fonksiyonlu olarak geliştirilmeli,
- Turizmde ürün çeşitlendirilmeli ve sezon bütün bir yıla yayılmalı,
- Sürdürülebilir turizm tanıtılmalı, kırsal turizm, eko-turizm, agro-turizm gibi konularda kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının bilinçlendirilmeli,
- Turizm eğitimi ile işgücü kalitesi artırılmalı ve sektörde sertifikasyon sistemi etkin bir şekilde uygulanmalı,
- Altyapı ve çevre sorunları yerel yönetim ve özel sektörün de katkılarıyla çözümlenmelidir.

SONUÇ

Turizm, ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal çevre ile yakın ilişkili çok yönlü bir faaliyet alanıdır. Konaklama, yeme-içme, eğlence, alış-veriş, ulaşım, seyahat organizasyonu gibi hizmetlerin tümünü kapsayan ve hızla gelişen sektör olmuştur.

Deniz-kum-güneş eksenli klasik turizm anlayışına alternatif olabilecek turizm etkinlikleri kapsamında ülkemizin turizm potansiyeli yüksek yörelerinden biri olmaya aday Besni’nin turizm varlıkları, burada sunulan çalışmada değerlendirilmiştir. Akarsu vadileri, dağları, Fırat kanyonu kırsal ve eko turizme, zengin kültür mirası ise kültür turizmine uygun bir bölge olduğunu işaret etmektedir.

Bugüne kadar Besni’deki alternatif turizm potansiyelini değerlendirmeye yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu bağlamda Besni’nin çevresel özelliklerini dikkate alan bir turizm master plânının öncelikle hazırlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, W. F. (1842). Travels and researches in Asia Minor, 1, Mesopotamia, Chaldea and Armenia, London: p. 260.
- Akış, S. (1999). Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye. *Anatolia, Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10, Mart Haziran, Ankara: ss. 36–46.
- Akpınar, E. (2002). Doğu Anadolu Bölgesi’nde Alternatif Turizm Merkezi Olmaya Aday Bir İlçe: Kemaliye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2): ss. 207–236.
- Alçıtepe, E. (2002). Spil Dağı Mili Parkının Ekoturizm Açısından Önemi. *II. Turizm Şurası Bildirileri Kitabı*, c. II, T. C. Turizm Bakanlığı, 12–14 Nisan 2002, Ankara, ss. 289–294.

- Arıncı, C. P. (2002). *Selçuk'ta Kültür Turizmi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. G. Emekli, İzmir, ss.1–60.
- Bakırcı, M. (2002). Ekoturizm. *II. Turizm Şurası Bildirileri Kitabı*, c. II, T. C. Turizm Bakanlığı, 12–14 Nisan 2002, Ankara, s. 243.
- Bandy, J. (1996). Managing the Other of Nature: Sustainability, Spectacle, and Global Regimes of Capital in Ecotourism. *Public Culture*, 8 (3): pp. 539–566.
- Blamey, R. K. (1997). Ecotourism: The Search for an Operational Definition. *Journal of Sustainable Tourism*, 5 (2): pp. 109–130.
- Blamley, R. K. (2001). Principle of Ecotourism. *The Encyclopedia of Ecotourism*, CAB International, New York, pp. 5–22.
- Dinçer, İ. (1996). Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Plânlamasına Ekolojik Yaklaşım. *19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, s. 342.
- Dinçer, İ. F. ve Ertuğral, S. (2000). Kültürel Mirasın Korunması ve İstanbul İlindeki Tarihi Yapıların Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Deneme. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11, Ankara: s. 69.
- Doğaner, S. (1995). Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Eko-Turizm. *Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yılığ 1994*, s. 94
- Duffy, R. (2002). A Trip Too Far: Ecotourism, Politics and Exploitation. Earthscan Publications, London: 1–210.
- Emekli, G. (2004). Yeni Bin Yılda Sürdürülebilir Turizmin Kazdağı ve Yakın Çevresi İçin Önemi. *I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, (15–16 Nisan 2004), Bildiriler Kitabı*, Balıkesir, s. 416.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*, Erk Yayıncılık, Ankara, 1–317.
- Erdoğan, N. ve Erdoğan, İ. (2005). Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası, *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20 (1): ss. 55–82.
- Esengün, K. vd. (2002). Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Kırsal Turizmin Rolü. *Standard Dergisi*, 470: s. 29–35.
- Fagence, M. (2003). *Turism in Destination Communities*. Ed.: S. Singh, D. J. Timothy ve R. K. Dowling, Cabi Publishing, Cambridge, pp. 55–78.
- Genim, S. (2002.). Kültür Turizmi. *T. C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri*, 12–14 Nisan 2002, Ankara, s. 205.
- Godfrey, K. B. (1996). *Towards Sustainability? Practicing Responsible Tourism*, Ed.: L. Harrison, WB, U.S.A., p. 60, 384.
- Kızılırmak, İ. ve Kurtuldu, H. (2005). Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi. Journal of Commerce and Tourism Education Faculty*, 1: ss. 100–120.
- Kiper, T. (2006). *Safranbolu Yörük Köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. M. Arslan, Ankara, ss. 1–367.
- Koroğlu, A. ve Koroğlu, Ö. (2006). Kırsal Turizmin Yöre Kalkınmasındaki Rolü: Buldan Yöresi Kırsal Turizm Potansiyeli. *Buldan Sempozyumu, 23–24 Kasım 2006 Bildiri Kitabı*, Denizli, ss. 233–242.
- Kurdoğlu, D. (2001). Koruma Alanları ve Ekoturizm Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi. *Orman ve Av*, 4, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını: s. 4.

- Leung, Y.-F. vd. (2001). The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism. *Recreation and Sustainability: Linking Culture and the Environment*, Ed.: S. McCool ve R. N. Moisey, CAB International Tourism, New York,
- McDonald, R. ve Jolliffe, L. (2003). Cultural Rural Tourism. *Annals of Tourism Research* 30 (2): pp.307–322.
- McKercher, B. ve Cros, H. (2002). *Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, New York.
- Nepal, K. S. (2000). Tourism in Protected Areas The Nepalese Himalaya. *Annals of Tourism Research*, 27 (3): pp. 661–681.
- Orams, M. B. (1995). Towards a More Desirable Form of Ecotourism. *Tourism Management*, 16 (3–8): p. 142.
- Özbey, R. (2002). Sustainable Tourism Development in Globalization Progress, Globalization and Sustainable Development. *International Scientific Conference, Book*, 4, Varna, pp. 135–150.
- Öztürk, S. (2002). Ekoturizm Destinasyonu Olarak İznik. II. Turizm Şurası Bildirileri, c. II, T. C. Turizm Bakanlığı, 12–14 Nisan 2002, Ankara, s. 238.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2: ss. 183–195.
- Priskin, J. (2003). Characteristics and Perceptions of Coastal and Wildflower naturebased Tourists in the Central Coast region of Western Australia. *Journal of Sustainable Tourism*, 11 (6): pp. 499–529.
- Soykan, F. (2001). Ege Bölgesi’nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir). *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1: s. 152.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik)*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1–255.
- Usal, A. ve Kuşlivan, Z. (2002). *Davranış Bilimleri, Sosyal Psikoloji*, Barış Yayınları, İzmir, s.1–340.
- Uygur, S. M. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Journal of Commerce and Tourism Education Faculty*, 2: ss. 30–49.
- Wang, S. vd. (2006). Residents’ Perceptions of Cultural Tourism and Quality of Life- A Longitudinal Approach. *Tourism Today, Fall 2006*: 47–61.
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*, 26 (4): pp. 792–816.
- Yılmaz, Ü. (2006). Eko Turizm Destinasyonu Olarak Buldan, *Buldan Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 23–24 Kasım 2006, Denizli, ss. 243–249.
- Zeyrek, T.-H. vd. (2006). *Besni. Paralā – Octacuscum – Bahasna. Anadolu’nun Güneydoğusunda Antik Bir Kent ve Yakın Çevresinin Arkeolojik Açından Genel Değerlendirmesi*, Besni Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1–150.

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

- Şekil 1. Besni’nin Turizm Haritası
 Şekil 2. Höyük, Yoldüzü (Mırıhtıl)
 Şekil 3. Mağaralar, Sugözü Mevkii
 Şekil 4. Tümülüs, Dikili Taş (Sesönk)
 Şekil 5. Kaya Mezarları, Kesme Tepe (Tavaş)
 Şekil 6. Fırat Nehri Vadisi, Kızılin
 Şekil 7. Konak, Kargalı
 Şekil 8. Singas Köprüsü, Kızılin

